

A frankhitelesek tönkretesz Svájc sikere

Szentkirályi Balázs

2010. szeptember 17., péntek 12:48

Takarékos költségvetés, kevés államadósság, kicsi, de erős szabályozó állam, mérsékelt adók, versenyképes vállalatok, piacbarát oktatási rendszer és rugalmas munkapiac. Ez Svájc titka, ami a politikai elit példa nélküli összefogásával valósult meg.

Háromhetes csúcsra ugrott a forint árfolyama a frankkal szemben, miután a svájci jegybank (SNB) nem változtatott az irányadó kamaton csütörtökön. A frank gyengülését nem ez, hanem a jegybank friss prognózisa okozta. Ebből a svájci gazdaság vártnál nagyobb ütemű növekedése és a korábban vártnál mérsékeltebb infláció olvasható ki. Ezekből a tényezőkből további frankerősödés következne, de most mégis ennek az ellenkezője történt.

A svájci jegybank ugyanis hosszabb távon borúlátó, ami a kamattartást követő közleményből olvasható ki. Ebben a nem túl rózsás világgazdasági környezetre hívják fel a figyelmet a bank elemzői, és azt is jelzik, hogy jövőre csökkenni fog az ország kivitele az egyre erősödő frank miatt.

A piaci szereplők ebből azt olvasták ki, hogy az SNB elszánta magát a frank mesterséges gyengítésére, a devizapiaci intervencióra. A kamattartás után tehát a frank azért kezdett látványos gyengülésbe, mert a piac beépítette az árfolyamba a frank gyengítésére vonatkozó várakozásokat. A frankhiteleseknek kedvező folyamat most is tart, péntek délben 212 forint alatt kereskednek a frankkal.

Az is elképzelhető, hogy a frank túlzott erősödése ellen devizapiaci intervenciókkal már az Európai Központi Bank is fellép, egyeztetve a svájci jegybankkal, mondta Szántó András, az Equilor devizaüzletágának vezetője. A frankerősödés ugyanis nem csak a magyar devizahiteleseknek fáj, szerte Európában nyögik az erős svájci deviza okozta többletterheket, hiszen máshol is sokan adósodtak el a válság előtt olcsó svájci frankban. Ahogy a válság előtti évek óriási frankhitelezési hulláma gyengítette (frankeladás), most a hitelek visszafizetése (frankvásárlás) erősíti az árfolyamot.

Deflációs félelmek

A frankkal kapcsolatos félelmeket középtávon a deflációs veszélyek is táplálják. Az SNB szerint 2011 elején negatív tartományba süllyedhet a svájci infláció, azaz defláció alakulhat ki. Ez a pénz vásárlóerejének javulását jelenti, a svájciak egyre többet vásárolhatnak a fizetésükből, az árak csökkennek.

Ez csak első ránézésre jó hír. Sokan elhalasztják vásárlásaikat, mert arra számítanak, hogy később még olcsóbb lesz minden. A kereslet és az árak csökkenése veszteség okoz cégeknek, felhalmozódnak az árukészleteik, és csökkentik a termelést, ami előbb-utóbb létszámleépítésekhez, a munkanélküliség megugrásához és akár jelentős növekedésslassuláshoz vezethet.

A frankot tehát a deflációs félelmek is gyengítik, a hitelek azonban még nem nyugodhatnak meg. Az eurózónával vagy a bankrendszer stabilitásával kapcsolatban felerősödő félelmek újból erősíthetik a svájci pénzt, mondja Bebesy Dániel, a Budapest Alapkezelő portfóliómenedzsere. Az elemző rövid távon a frank jelentős visszaerősödésére mégsem számít, és arra sem, hogy 200 alá menjen a CHF-HUF árfolyam.

Biztos alapokon

Erre azért sincs esély, mert a svájci gazdaság fundamentumai igen jók. A svájci gazdaság sok szempontból hasonlít a németre, és gazdaságpolitikai szempontból is igen jól van menedzselve.

A frank eddigi erősödését fűtötte, hogy az ország feldolgozóipara az átlagosnál és a németnél is kevésbé válságérzékeny. Az autóipar és a beruházási célú gépgyártás súlya kisebb, a gyógyszeripar és az egészségügyi termékek gyártása hangsúlyosabb. Ezeknek a termékeknek az árát alig befolyásolta a gazdasági világválság – szemben az autóiparral –, illetve a kereslet visszaesése is kevésbé mozgott együtt a lefelé tartó gazdasági ciklussal.

Válságálló gazdaság

A válságot a svájciak alig érezték. 2009-ben a GDP másfél százalékot esett, a munkanélküliségi ráta a 2007-2008-as szintről egy százalékpontot emelkedve 2009-re 3,7 százalékra nőtt, a költségvetés a válság előtti két százalék körüli többlete 2009-re 0,7 százalékra apadt, de így is a pozitív tartományban maradt. A vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó GDP még ebben az időszakban is nőtt, tavaly meghaladta a harmincezer eurót.

Svájc tehát más országokhoz viszonyítva jelentősen kisebb megingással vészelt át a válságot, elsősorban a lakossági fogyasztásnak és az állami építőipari beruházásoknak köszönhetően. A Világ gazdasági Fórum (WEF) által évente elkészített globális versenyképességi listán az ország tavaly és az idén is az első helyen végzett.

A frankerősödést támogatta az ország kiegyensúlyozott költségvetése is. A válság előtt jellemző volt a költségvetési többlet, az idén egy százalék alatti hiány várható, ami jóval kevesebb más fejlett országok hasonló mutatójánál. Az állam adóssága is alacsony, mindössze a GDP negyven százaléka, ráadásul 2005 óta tizenhárom százalékponttal csökkent. A külső egyensúlyt óriási többlet jellemzi, a folyó fizetési mérleg egyenlege rendszeresen meghaladja a GDP tíz százalékát, ami ritka erős gazdasági alapokról tanúskodik.

Nem csupán a makrogazdasági környezet, a svájci pénz tartalékdeviza jellege is meghatározó az erősödésben. Ha baj van a piacokon, sokan frankot, dollárt vagy aranyat vesznek, ami erősíti az árfolyamot.

Sok elemzőt az lepett meg, hogy a bankszektort a világon mindenütt megrengető válság Svájcot szinte elkerülte. Pedig az ország bankrendszere óriási, a háromszáznál is több pénzintézet az ország GDP-jének tizedét adja, a bankok összesített mérlegfőösszege eléri a GDP kilencszeresét. Hasonló nagyságrendet csak az ír, az izlandi (9) és az angol (7,5), a hongkongi (5) és a singapore-i (8) ért el a válság előtt. A svájci bankrendszer azonban a többinél kevésbé van ráutalva a külső forrásokra, és befektetési politikája is lényegesen óvatosabb volt az izlandinál, az írénél vagy az angolnál, így a válság utáni problémákat is olcsóbban lehetett kezelni.

A liberális mintaállam

A történelmi siker titka a példátlan politikai stabilitás, a kicsi, de erős szabályozói jogosítványokkal rendelkező állam, illetve a versenyt serkentő föderalizmus, ami a kantonok és a városok nagyfokú önállóságában és versengésében nyilvánul meg, mondja Pállinger Zoltán, aki az 1990-es években tanácsadóként kormányprogramok kidolgozásában vett részt Svájcban.

Az összefogás

1959 óta a négy nagy párt a „mágikus formula” szerint képviselteti magát a Szövetségi Tanácsban: két főt adnak a kereszténydemokraták, két főt a szociáldemokraták, két főt a szabad demokraták,

egyét a néppártiak (SVP/UDC, Schweizerische Volkspartei). Ezt a hagyományos elosztást azonban semmilyen törvény nem írja elő.

(forrás: Wikipédia)

Az országot 1959 óta egy szinte változatlan összetételű nagykoalíciós kormány irányítja, amelyben általában a polgári jobbközép pártok kétharmados, a baloldal egyharmados súllyal van jelen. Az évtizedeken átnyúló összefogásnak köszönhetően az együttműködés és a kompromisszumok határozzák meg az ország mindennapjait, itt működnek a világon a leghatékonyabb közintézmények.

Pállinger szerint mindez egy nagyon liberális állammodell kialakulását eredményezte. A központi állam nagyon kicsi, az adók csupán ötödét kapja, ennek köszönhetően alig tud beavatkozni a gazdasági folyamatokba. A maradékon a városok és a kantonok nagyjából egyenlő arányban osztoznak, ők szabadon vehetnek ki adókat, a pénzek felhasználásáról a helyben élők döntenek, ami erősíti az ország föderalista sajátosságait. Ettől igen nagy a verseny az adózó állampolgárokért és cégekért az egyes országrészek között.

Ahol kisebbek az adók, ott kevesebb az állami szolgáltatás, így ide elsősorban azok a német ajkú svájciak költöznek, akiknek fontosabb az öngondoskodás. A francia nyelvű lakosság többet vár az államtól például az egészségügyben. A francia többségű kantonokban – mivel mindenről a lakosság dönt – például több a kórház és az orvos, viszont a kötelező egészségbiztosítás is három-négyszer annyiba kerül (száz-százhuszezer forintba személyenként), mint az elnémetesedett kantonokban. Az állami gondoskodás alacsony szintjét jelzi az is, hogy a 2004-ben bevezetett gyed és gyed csupán tizennégy hétig tart.

Eredeti tőkefelhalmozás

Az ország versenyképességét a kontinentálistól eltérő oktatási rendszer és munkaerőpiac is erősíti. Svájcban a fiatalok harmada sem vesz részt klasszikus egyetemi képzésben, egyszerűen nincs rá szükségük, mondja Pállinger. Sok fiatal már tizenhat évesen elhelyezkedik, továbbképzését a munkaadó irányítja a cég szükségleteinek megfelelően. Általában három nap céges továbbképzést követ két nap államilag finanszírozott tanulás, és a fiatalokat már a képzés alatt is fizetik. Szakképzettségük kimagasló lesz, ahogy keresetük is, ezért sokan már nem is mennek egyetemre.

A gazdaság szerkezete duális. A cégek egyik része elsősorban exportra dolgozik. Ezt a szektort az állam nem milliárdos gazdaságfejlesztési tervekkel, hanem külpolitikájával támogatta még a 90-es években úgy, hogy segítette a termékek külpiacokra jutását. A kisebb, belső piacra dolgozó agrárállalkozások állami védelme abban merült ki, hogy jó ideig nem engedtek külföldi termékeket a belső piacra, és az ágazat munkaerőpiacát megnyitották az olcsóbban alkalmazható keleti segéd munkások előtt. A svájci cégek az erős belső versenynek és az államilag megtámogatott exportpiaci nyomulásnak köszönhetően izmosodtak meg, így mára a protekcionista húzások kikoptak a gazdaságpolitikai eszköztárból.

Erőforrások nélkül

Svájc úgy képes tartósan a világ legversenyképesebb országa lenni, hogy nem dúskál a természeti erőforrásokban. Az évtizedeken át tudatosan irányított és politikai összefogásra épülő gazdaságfejlesztés, a globalizációhoz jó ütemben történő csatlakozás, a kis adók mellett jól működő állam, a belső és külső versenyképesség, a jól menedzselt és az eladósodásnak ellenálló államháztartás, az infrastrukturális fejlesztések, valamint a piaci igényekkel összhangban működő oktatási rendszer miatt Svájc a válságban is a világ egyik legsikeresebb országa maradt.